

MIS TEEB VÄIKETÜLLIST EESTI INIMKAASLEVAIMA KURVITSALISE ?

Jaanus A u a
Kivi 1-1, Jõgeva EE2350

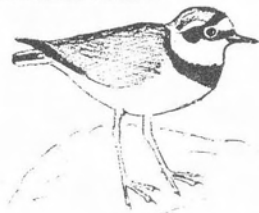
Alates 1979. aastast olen vaadelnud väiketülide pesitsemisi erinevates paikades üle kogu Eesti. Lisaks minu enda poolt registreeritud 36 pesitsusjuhule on juhuteavet andnud ka mitmed teised vaatlejad (Jaanus Elts, Mart Jüssi, Eva Kastepõld, Eise Tamm, Raul Major). Nii on 1997. aastaks kogunenud andmeid 42 pesitsuse kohta 7 maakonnas (Jõgeva - 21, Viljandi - 11, Tartu - 5, Lääne-Viru, Harju, Pärnu ja Lääne - á 1), mis annab võimaluse põgusaks ülevaateks väiketülli pesitsusbioloogia ühest aspektist - pesakohavalikust.

Kogutud andmete põhjal pesitses 74% väiketüüldest kruusakarjäärides või pae- ja kivimurdude klibusel pinnal (30 pesitsusjuhtu). Mererannikul pesitsejate hulk oli mõneti üllatuslikult hoopis tagasihoidlik - sadakond kilomeetrit läbiuuritud rannikut erinevates maakondades (Pärnu, Lääne, Harju, Lääne-Viru ja Ida-Viru) andis ainult ühe kindla pesitsemise põhjarannikul Lahemaal (Vainopea, 1988. a.). See on seni teadaolevatest ka ainuke kindel pesapaik liivapinnasel. Kas ehk siin peitubki väiketülli kohatise leviku üks peamistest põhjustest?

Teiseks üllatuseks oli ülejäänud 24% pesapaikade asumine inimtegevuse vahetus läheduses: katusel (2 pesitsust), ehitusplatsil (2), parklas (1), laoplatstil (1), kuivatite-lautade ümbruses (2), prügimäel (2). See vihjab ühest küljest väiketülli märkimisväärsele inimtaluvusele, teisest küljest ehk ka võimalike pesapaikade üldisele nappusele. Erinevalt katustel (Jõgeva, Tallinn) pesitsenud paaride kiviklibusest "substraadist" asusid kõik ülejäänud pesad kruusapinnasel.

Kokkuvõttes asus 98% pesadest inimtekkelistes paikades ja 80% pesadest kruusasel pinnasel. Kuuekümmel protsendil juhtudest oli pesakoht valitud veekogust (merest, karjäärjärvekest, jmt.) kuni 150 m kaugusele.

Mis siis ikkagi põhjustab väiketülli ilmselgelt inimlähedast pesakohavalikut? Kõige tõenäolisemalt asjaolu, et väiketüll on Eestis (ja arvatavasti mitte ainult meil) väga kruusalebene, jõudes kruusakarjääridest sageli vaid mõnesaja ruutmeetri suuruse pesakoha otsinguil ka inimasulatesse. Vaatlused on näidanud, et pesitsemised inimeste vahetus läheduses pole sugugi haruldased. Kuid mis kõige huvitavam - need on valdavalt ka edukad. Siit kerkib mõte, et kruusapinnase (või selle spetsiifilise niiskus- ja soojusrežiimi) kõrval suunab pesakohavalikut veel üks või mitu olulist faktorit. Kas on selleks kruusapinnasega hästisobiv värvus poegadel, kruusakive meenutavad munad, üliaktiivne lõimetishooldus, suurem inimsallivus või hoopis teised tegurid, jääb edasiste uuringute selgitada.

**Why is the Little Ringed Plover most bound
to man among Estonian *Charadriiformes*?**

The paper analyses briefly the habitat selection of *Charadrius dubius* according to 42 breeding cases from 7 districts in 1979-1997.

Most (74%) breeding cases were detected in gravel and limestone quarries. At about 100 km of coastline the breeding was confirmed only once, also it was the only proved nesting on sand. 24% of nests were situated close to human activity - on roof (2 cases); at building sites (2); parking (1), storing (1) or dumping grounds (2); near drying houses or barns (2).

Altogether 98% of nests were situated at anthropogenic sites and 80% on gravel. This indicates remarkable tolerance towards humans but also the lack of suitable nesting places. Probably the human tolerance is caused by the plover's preference for gravel. At the same time the breeding success near human activity (also in settlements) is good, too.